

stroming is uitgesplitst, zal dan ongetwijfeld worden aangevuld, waarbij ook de enkele titel die nu ontbreekt (zoals de studie van Brans en Hogendoorn over de Centruumpartij), zal worden toegevoegd. Deze literatuurlijst en het pijlenschema dat het ontstaan, de diverse afsplitsingen en de samenvoegingen van de partijen laat zien, maken dit boek uitstekend als naslagwerk geschikt. Jammer is het dan dat een tabel met verkiezingsuitslagen ontbreekt. Nu moet men het electorale resultaat van een partij in het desbetreffende tekstgedeelte zien terug te vinden. Hoe lang deze tekst is, laat de schrijver afhangen van de levensduur en de importantie van de partij in kwestie. Koole behandelt dan de ideologische en organisatorische ontwikkelingen en de relatie met andere partijen en de politiek-maatschappelijke omgeving. In het geval van de protestants-christelijke partijen bijvoorbeeld leidt dat tot een — beslist noodzakelijke — uiteenzetting over de gecompliceerde kerkelijke opbouw van protestants Nederland. Wegens ruimtegebrek moesten betrekkingen met geestverwante buitenlandse partijen en ontwikkelingen in Europees verband buiten beschouwing blijven. Dat doet weinig af aan de grote waarde die dit boek heeft als handboek en inleiding op de fascinerende Nederlandse partijgeschiedenis.

Jan-Jaap van den Berg

A. Detant, *De toepassing van de taalwetgeving in de Brusselse gemeentelijke instellingen* (Brusselse thema's II; Brussel: VUB-Press, 1995, 175 blz., ISBN 90 5487 122 9).

De taal verhoudingen in de Brusselse gemeentelijke instellingen worden tot op vandaag *grosso modo* gereguleerd door de bestuurstaalwet van 2 augustus 1963, een product van het zogenaamde 'compromis van Hertoginnedal'. Deze wet maakte gecontroleerde taaixamens verplichtend voor de aanwerving van personeel in de openbare diensten van de negentien gemeenten die de hoofdstad uitmaken. Minstens een kwart van deze publieke diensten werd voorbehouden aan Nederlandstaligen, voor de hogere functies werd een pariteitsregel ingesteld. Behalve de Vaste commissie voor taaltoezicht werd ook de Vice-Gouverneur van de provincie Brabant (later de Vice-Gouverneur van Brussel) belast met de controle op de toepassing van deze bepalingen. Op Hertoginnedal kregen de Nederlandstalige Brusselaars dus een belangrijk juridisch instrument in handen om het 'tij van de verfransing' zoniet te keren, dan toch tot stilstand te brengen.

Maar het was en bleef een compromis — en zoals dat wel vaker gebeurt, bleef er ruimte bestaan voor sterk uiteenlopende interpretaties en gesofisticeerde uitwijkroutes. Aangezien de bestuurstaalwet geen vaste Nederlandstalige vertegenwoordiging in de gemeentelijke bestuursorganen garandeerde en nog minder kon veranderen aan het feitelijke demografische onevenwicht tussen beide taalgroepen, stond deze interpretatieruimte in de praktijk alleen open voor de Franstalige meerderheid. Het bleef dus de vraag of de bestuurstaalwet van 1963 ook effectief iets zou verbeteren aan de positie van het Nederlands in Brussel.

Precies op deze vraag heeft Anja Detant, in opdracht van voormalig Vlaams Minister van Brusselse aangelegenheden Hugo Weckx, een antwoord gezocht. In het kader van het Centrum voor de interdisciplinaire studie van Brussel verrichtte zij onderzoek naar de toepassing van de taalwetgeving in verscheidene geledingen van het gemeentelijk bestuursapparaat. Het gemeentepersoneel, de gemeentelijke verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's), de OCMW-instellingen (vooral openbare ziekenhuizen) en de politiediensten werden achtereenvolgens doorgelicht. De hoofdaandacht van het onderzoek ging uit naar de periode vanaf de staatshervorming van 1988-1989, toen Brussel tot een volwaardig derde gewest werd omgevormd.

In het voorwoord kondigt Els Witte Detants boek aan als 'de neerslag van het onderzoek', en

dat is het inderdaad in de meest letterlijke zin geworden. De taalconflicten in de Brusselse gemeentelijke instellingen worden in de eerste plaats gerepertorieerd en gelocaliseerd. De auteur komt daarbij de verdienste toe ingewikkelde juridische constructies en spitsvondigheden bondig en helder te hebben voorgesteld. De overzichtelijkheid wordt nog bevorderd door overvloedige tabellen.

Inzover er sprake is van een verhaal, wordt het gedragen door slechts twee collectieve hoofdrolspelers, die als homogene groepen worden opgevoerd: de Franstaligen en de Vlamingen. De conflictueuze relatie tussen beide wordt volgens een uitermate recurrent en daardoor bijna 'tijdloos' patroon geschetst: de Franstaligen ontwijken op alle mogelijke manieren de taalwetgeving; de Vlamingen tekenen protest aan bij de bevoegde instanties en worden steevast in het gelijk gesteld. Omdat de uiteindelijke vemietigingsbevoegdheid op een ander niveau ligt (aanvankelijk bij de federale ministers, sinds 1989 bij het Brussels gewest), verandert het Vlaamse protest in de praktijk vrijwel niets aan de actuele taalsituatie, en blijven de taalwetten dode letter.

De ondertoon van Detants betoog laat er weinig twijfel over bestaan wie de 'goeden' zijn en wie de 'slechten'. Elke poging om de Franstalige gedragslijn in taalkwesties te doorgronden, ontbreekt. De Nederlandstalige Brusselaars die hun stem uitbrengen op een Franstalige kandidaat krijgen door deze eenzijdige fixatie op de taaltegenstelling zowat het statuut van 'domme' kiezers (32). Dat sommigen van hen niet allereerst aansturen op een (door de feitelijke taai-verhoudingen dikwijls niet eens realiseerbaar) Nederlandstalig, maar wel op een goed gemeentebestuur, is binnen de gehanteerde logica blijkbaar moeilijk vatbaar. De beperktheid van het gebruikte bronnenmateriaal is ongetwijfeld niet vreemd aan dit scheefgetrokken perspectief: de auteur baseerde zich hoofdzakelijk op het archief van de Vice-Gouverneur van Brussel, blijkens het boek een objectieve medestander van de Nederlandstaligen.

Tot slot nog dit: het onderzoek dateert van voor de nationale en gewestelijke verkiezingen van 21 mei 1995, die tevens de tweede verkiezingen betekenden voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad (na de eerste verkiezingen in 1989). Hoewel deze weinig hebben veranderd aan de globale machtsverhoudingen tussen de taalgroepen, is het ontbreken van deze gegevens een spijtig tekort voor een boek dat zijn *raison d'être* grotendeels ontleent aan zijn betrokkenheid op de meest recente actualiteit.

Kaat Wils

S. de Leeuw, *Televisiedrama: podium voor identiteit. Een onderzoek naar de relatie tussen omroepidentiteit en Nederlands televisiedrama 1969-1988* (Dissertatie Utrecht 1995; Amsterdam: Otto Cramwinckel, 1995, 566 blz., f49,50, ISBN 90 71894 94 0).

Binnen het proces van ontzuiling dat de Nederlandse samenleving de laatste decades heeft gekenmerkt, vormen de publieksomroepen een opvallende uitzondering. Waar andere sectoren van de maatschappij soms in een heftig tempo ontzuilden, bleven omroepen als de KRO, VARA, NCRV als verzuilde structuur lang in stand, of werd met de komst van de EO zelfs een proces van herzuiling aangegeven. Deze stabiliteit (sommigen spreken over hardnekkigheid) van ons traditionele omroepbestel is des te meer opvallend, omdat vanaf het ontstaan het bestel altijd heftig onder vuur is genomen door voorstanders van een nationale omroep en van de commercie. Lange tijd sorteerden die aanvallen weinig effect. Pas in 1969 zouden de eerste barsten ontstaan in het bastion, met de intrede van een nieuwe omroepwet.

Die wet luidde een nieuwe fase in de omroepgeschiedenis in. Voor het eerst sinds 1930 raak-